

Вимоги
до написання і оформлення
студентських науково-дослідних робіт

I. Загальні положення щодо виконання науково-дослідної роботи та оформлення її результатів

1.1. Основні етапи виконання наукової роботи

Будь-яке наукове дослідження, виконується в такій логічно взаємозумовленій послідовності:

- 1) вибір теми, її конкретизація та узгодження з науковим керівником;
- 2) добір літератури й критичний її огляд;
- 3) збір, відбір та вивчення інформації;
- 4) складання робочого плану викладення;
- 5) розширення, доповнення даних, їх уточнення й конкретизація;
- 6) виклад матеріалів та результатів дослідження;
- 7) формулювання висновків і пропозицій;
- 8) попереднє оформлення роботи;
- 9) усунення зауважень і недоліків після попереднього захисту та остаточне оформлення роботи;
- 10) зовнішнє рецензування роботи та оформлення відгуку наукового керівника;
- 11) написання доповіді й підготовка ілюстративного матеріалу;
- 12) захист роботи.

Наукова робота будь-якого рівня має бути присвячена такій темі, яка спрямована на розв'язання актуальних проблем сучасної теорії та практики освітньої діяльності. Студенту надається право обирати теми в межах орієнтовної тематики, що визначена спільно з викладачем з урахуванням наукового та практичного інтересу. Основними критеріями, окрім інтересу студента є також актуальність, новизна і практична цінність; наявність теоретичної бази та необхідної статистичної інформації; можливість

отримання від упровадження результатів дослідження навчально-виховного ефекту.

1.2. Процедура добору та опрацювання літературних джерел

Починаючи роботу з науковою темою, студент має ознайомитися з літературою з наукової проблеми. Основна література на початку роботи рекомендується науковим керівником. Вона допоможе охопити коло тих питань, з якими доведеться працювати. Цієї літератури достатньо лише на початок роботи. У процесі ознайомлення із змістом досліджуваної проблеми буде виникати все більше питань, які недостатньо або зовсім не висвітлено в рекомендованій літературі. Тому перше, на що варто звернути увагу — це знаходження джерел, що містять необхідні відомості.

1.3. Вимоги щодо змістовного наповнення структурних елементів роботи

Незалежно від обраної теми та виду наукової роботи вона складається з таких структурних елементів:

- титульний аркуш;
- план або зміст (залежно від виду наукової роботи);
- вступ;
- основна частина (розділи та підрозділи);
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

1.3.1. Титульний аркуш

Титульний аркуш наукової роботи оформлюється виключно згідно з наведених зразків (Додаток 1). Прізвище, ім'я та по-батькові студента та керівника роботи повинні зазначатись повністю.

1.3.2. План та зміст роботи

Важливим етапом написання роботи є складання плану, для правильної побудови якого потрібно проаналізувати наявну літературу з обраної теми. План повинен бути логічно витриманий, послідовний, відображати коло

окреслених питань, що будуть розглядатись при розкритті теми, з виділенням основних питань, яким підпорядковуються всі інші. Він має бути коротким, чітким та змістовним. Необхідно намагатися зробити так, щоб усі питання плану являли собою єдину структуровано-логічну систему, в якій кожний наступний пункт розвиває і доповнює попередні. План наукової роботи повинен послідовно містити назви всіх структурних елементів: вступ, основну частину, висновки, список використаної літератури.

1.3.3. Вступ

Вступ має наступні структурні елементи:

- сутність наукової проблеми, її значущість, підстави і вихідні дані для розробки теми;
- актуальність теми;
- рівень розробленості в працях вітчизняних та зарубіжних учених;
- обґрунтування необхідності проведення дослідження;
- об'єкт та предмет дослідження;
- мету та завдання дослідження;
- перелік застосованих методів дослідження.

Обсяг та наповнення вступу визначається видом наукової роботи.

Актуальність дослідження. Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями наукової проблеми обґрунтовується актуальність і доцільність роботи для розвитку відповідної галузі науки чи виробництва, особливо на користь України.

Актуальність визначається не близькістю проблеми до сьогодення чи її нерозробленістю, хоч це, безперечно, суттєво на неї впливає. Актуальність теми – це її відповідність сучасним запитам науки та суспільства. Обґрунтування актуальності повинно вміщувати чітке хронологічне і тематичне визначення. В основі актуальності лежить, як правило, суперечливість між наявним – обмеженим, неточним чи навіть неспроможним знанням та елементами знання нового, яке не набуло

завершеної форми; тому часто найкращим способом обґрунтування актуальності теми є розгляд її “оточення” – інших, пов'язаних з нею тем.

Загалом актуальність повинна виконувати дві функції:

- 1) показати місце цієї роботи (дослідження) у загальній проблемі;
- 2) визначити, що саме у загальній проблемі є нерозв'язаним та, відповідно, на спробу розв'язання чого спрямоване дослідження.

Висвітлення актуальності не повинно бути, з одного боку, багатослівним, а з іншого — формальним, таким, що лише повторює загальновідомі речі.

Ступінь дослідженості проблеми. Для того, щоб визначити ступінь дослідженості, необхідно провести огляд найбільш цінних та актуальних робіт з теми. Він має бути систематизованим аналізом теоретичної, методичної та практичної новизни, значущості, переваг та вад аналізованих робіт. Не варто тут повністю зазначати бібліографічний опис, достатньо вказати прізвище автора, а поруч при необхідності проставити порядковий номер цієї роботи у списку використаних джерел. Основна помилка, яку допускають студенти – огляд має форму анотованого списку і не відбиває рівень дослідження проблеми.

Мета дослідження. Далі необхідно зазначити мету (яка була визначена студентом і його науковим керівником) та основні завдання роботи. Мета дослідження – це те основне, заради чого відбувається власне дослідження. Мета роботи повинна бути тісно пов'язана з назвою її теми та відобразити кінцевий очікуваний результат. Залежно від того, наскільки зрозуміло і точно сформульовано мету роботи, настільки вдалими будуть її основні завдання, зміст, організація виконання, стиль викладу. Правильне визначення мети роботи дасть змогу виділити в ній основний напрямок дослідження, упорядкувати пошук і аналіз матеріалу, підвищити якість роботи, уникнути загальних міркувань. На основі сформульованої мети студент має визначити основні завдання, які необхідно розв'язати в процесі виконання роботи.

Завдання дослідження. Завдання дослідження повинні включати:

- вирішення певних теоретичних питань, які входять у загальну проблему дослідження;
- всебічне дослідження практики вирішення даної проблеми, виявлення її стану, вад, типових особливостей передового досвіду;
- обґрунтування необхідних заходів щодо вирішення даної проблематики;
- експериментальна перевірка запропонованої системи заходів;
- розробка методичних рекомендацій та пропозицій щодо використання результатів дослідження на практиці.

Об'єкт та предмет дослідження. Під об'єктом розуміють стан, процес або явище, на які спрямоване наукове дослідження з метою визначення сутності, закономірностей, тенденцій або можливостей впливу, використання, поліпшення. Предмет дослідження – це такий елемент об'єкту, через який можна зрозуміти сутність об'єкту. Тобто предмет вказує, який саме аспект об'єкта розглядається, які нові його властивості, відношення, функції. У межах одного об'єкта дослідження можуть бути сформовані різні предмети. Наприклад, якщо темою обрано тему “Державне регулювання сектору малого та середнього бізнесу”, то об'єктом дослідження буде достатньо широка сфера взаємин підприємств малого та середнього бізнесу з органами державної влади. В його межах можуть бути сформульовані різні предмети наукового дослідження, оскільки існують різні проблеми державного регулювання сектору.

Слід пам'ятати, що предмет обов'язково має бути вужчим за об'єкт і стосуватися наукової проблеми, яка реально існує. Ні в якому разі об'єкт і предмет не можуть бути тотожними поняттями. Відзначимо, що предмет дослідження доволі часто визначений у темі дослідження.

Наукова проблема – це сукупність нових, діалектично складних теоретичних або практичних питань, які суперечать існуючим знанням або прикладним методам у науці і потребують вирішення за допомогою наукових досліджень.

Крім того, у вступі потрібно перерахувати методи наукового дослідження, які були використанні під час написання наукової роботи. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом.

Методологічна основа дослідження не є самостійним розділом наукової роботи, однак від її чіткого визначення значною мірою залежить досягнення мети і завдань наукового дослідження. Під методологічною основою дослідження слід розуміти основне, вихідне положення, на якому ґрунтується дослідження. Методологічні основи певної науки завжди існують поза її межами і не виходять з самого дослідження.

Методологія як вчення про систему наукових принципів, форм і способів дослідницької діяльності має чотирирівневу структуру:

- методи наукового пізнання;
- загальнонаукові методи пізнання;
- наукові методи емпіричного дослідження;
- наукові методи теоретичного дослідження.

Загальних методів в історії пізнання – два: діалектичний і метафізичний. Це загальнофілософські методи.

Діалектичний метод — це метод пізнання дійсності в її суперечливості, цілісності і розвитку.

Метафізичний метод – метод, протилежний діалектичному, з його допомогою розглядають явища поза їх взаємним зв'язком і розвитком.

До загальнонаукових методів належать:

- аналіз та синтез;
- абстрагування та узагальнення;
- порівняння;
- дедукція та індукція;
- моделювання та аналогія;
- класифікація;
- логічний та історичний методи.

Аналіз і синтез є найбільш елементарними і простими прийомами, які становлять фундамент людського мислення. Об'єктивною передумовою цих пізнавальних операцій є здібність окремих елементів об'єкту до перегруповування, об'єднання і розділення.

Аналіз – це розчленовування цілого предмету на складові частини (сторони, ознаки, властивості або відносини) з метою їх всебічного вивчення.

Синтез – це з'єднання раніше виділених частин предмету в єдине ціле.

Абстрагування (ідеалізація) – це особливий прийом мислення, який полягає у відволіканні від ряду властивостей і відносин явища, що вивчається, з одночасним виділенням тих властивостей і відношень, що цікавлять дослідника.

Узагальнення – це такий прийом мислення, в результаті якого встановлюють загальні властивості і ознаки об'єктів. Операція узагальнення здійснюється як перехід від часткового поняття або думки до загального поняття або думки.

Порівняння — це процес встановлення подібності або відмінностей предметів та явищ дійсності, а також знаходження загального, притаманного двом або кільком об'єктам. Метод порівняння досягає результату, якщо виконуються такі вимоги:

а) можуть порівнюватись такі явища, між якими можлива деяка об'єктивна спільність;

б) порівняння має здійснюватись за найбільш важливими, суттєвими (в плані конкретного завдання) рисами.

Різні об'єкти чи явища можуть порівнюватись безпосередньо або опосередковано через їх порівняння з будь-яким іншим об'єктом (еталоном). У першому випадку зазвичай отримують якісні результати. Порівняння ж об'єктів з еталоном надає можливість отримати кількісні характеристики. Такі порівняння називають вимірюванням.

Індукція – це процес виведення загального положення із спостереження ряду часткових одиничних фактів, тобто пізнання від часткового до

загального на підставі міркування, в якому загальний висновок будується на основі часткових висновків.

Дедукція — це спосіб міркування, за допомогою якого із загальних висновків з необхідністю слідує висновок часткового характеру. Вона тісно пов'язана з узагальненням. Якщо початкові загальні положення є встановленою науковою істиною, то методом дедукції завжди буде отриманий істинний висновок.

Дедукція відрізняється від індукції прямо протилежним напрямком руху думки.

Аналогія – це такий прийом пізнання, при якому на підставі подібності об'єктів в одних ознаках роблять висновок про їх подібність в інших ознаках. Аналогія з простим дозволяє зрозуміти складніше.

Моделювання – це вивчення об'єкту (оригіналу) шляхом створення і дослідження його копії (моделі), яка заміщає оригінал в певних аспектах, що цікавлять дослідника.

Дослідження методом моделювання диктується необхідністю розкрити такі сторони об'єкту, які або неможливо пізнати шляхом безпосереднього вивчення, або не вигідно вивчати їх таким чином з чисто економічних міркувань.

Класифікація – розподіл тих або інших об'єктів на групи залежно від їх загальних ознак з фіксацією закономірних зв'язків між класами об'єктів в єдиній системі конкретної галузі знань. Класифікація – це також процес впорядкування інформації. У процесі вивчення нових об'єктів відносно кожного такого об'єкту робиться висновок: чи належить він до вже встановлених класифікаційних груп.

Історичний метод має за мету відтворення історії об'єкту, що вивчається, у всій своїй багатогранності, з урахуванням всіх деталей і випадковостей. Логічний метод – це, по суті, логічне відтворення історії об'єкту, що вивчається. При цьому ця історія звільняється від всього

випадкового, неістотного, тобто це якби той самий історичний метод, але звільнений від його історичної форми.

В основі історичного методу лежить вивчення реальної історії в її конкретному різноманітті, виявлення історичних фактів, і на цій основі при розумовому відтворенні історичного процесу розкривається закономірність його розвитку.

Логічний метод виявляє цю закономірність іншим способом: він не вимагає безпосереднього розгляду ходу реальної історії, а розкриває її об'єктивну логіку шляхом вивчення історичного процесу на вищій стадії його розвитку. Об'єктивною основою такого способу дослідження є наступна особливість складних об'єктів, що розвиваються: на вищих стадіях розвитку вони відтворюють в своїй структурі і функціонуванні основні риси своєї історичної еволюції.

Історичний, і логічний методи виступають як прийоми побудови теоретичних знань. Помилково ототожнювати історичний метод з емпіричним описом, а статус теоретичного приписувати тільки логічному.

До наукових методів емпіричного дослідження відносять:

- спостереження;
- експеримент.

Спостереження – цілеспрямоване, організоване сприйняття предметів і явищ. Це один з найважливіших методів емпіричного дослідження. Спостереження використовується, як правило, там, де втручання в досліджуваний процес небажано або неможливо. Під спостереженням розуміється цілеспрямоване сприйняття явищ об'єктивної дійсності, в ході якого ми одержуємо знання про зовнішні сторони, властивості і відносини об'єктів, що вивчаються. Процес наукового спостереження не є пасивним спогляданням світу, а особливим видом діяльності, куди включається не лише об'єкт спостереження, але і засоби спостереження (прилади, засоби зв'язку, інформації). Цілеспрямованість спостереження зумовлена наявністю попередніх ідей, гіпотез, які становлять задачі спостереження. Наукові

спостереження здійснюються задля добору фактів, що підтверджують або спростовують ту чи іншу гіпотезу і є основою для певних теоретичних узагальнень.

Експеримент — спосіб дослідження, відмінний від спостереження своїм активним характером. Це спостереження в спеціальних контрольованих умовах. Експеримент дозволяє, по-перше, ізолювати досліджуваний об'єкт від впливу побічних неістотних для нього явищ. По-друге, в ході експерименту багато разів відтворюється хід процесу. По-третє, експеримент дозволяє планомірно змінювати саме протікання процесу і стану об'єкту, що вивчається.

Науковими методами теоретичного дослідження є:

- формалізація;
- аксіоматичний метод;
- статистичні методи;
- сходження від абстрактного до конкретного.

Формалізація полягає в побудові абстрактно-математичних моделей, які розкривають сутність процесів дійсності, що вивчаються. При формалізації міркування про об'єкти переносяться в площину операцій із знаками (формулами). Відношення знаків замінюють собою висловлення про властивості предметів і їх зв'язки. Таким чином, створюється узагальнена знакова модель деякої наочної області, що дозволяє знайти структуру різних явищ і процесів при відволіканні від якісних характеристик останніх. Висновок одних формул з інших за строгими правилами математики представляє формальне дослідження явищ.

Специфічним методом побудови теорії є аксіоматичний метод. При аксіоматичній побудові теоретичного знання спочатку задається набір початкових тверджень, що не вимагають доказів. Ці твердження називаються аксіомами або постулатами. Потім з них за певними схемами правил виводу будуються тези. Сукупність початкових аксіом (тверджень, доказ істинності

яких не вимагається) і виведених на їх основі тез, утворює аксіоматично побудовану теорію.

Велике значення в сучасній науці мають статистичні методи, які дозволяють визначати середні значення, характеризуючи всю сукупність предметів, що вивчаються.

Для того, щоб створити уявлення про природу явища та процеси його розвитку, необхідно в думках відтворити об'єкт у всій повноті і складності його зв'язків і відносин. Такий прийом дослідження називається методом сходження від абстрактності до конкретного. Застосовуючи його, дослідник знаходить спочатку головний зв'язок (відношення) об'єкту, що вивчається, а потім, крок за кроком простежуючи як він видозмінюється в різних умовах, відкриває нові зв'язки, встановлює їх взаємодію і таким шляхом відображає у всій повноті сутність явища, що вивчається.

Всі методи пізнання в науковому дослідженні завжди працюють у взаємодії. Їх конкретна системна організація визначається особливостями предмету, що вивчається, а також специфікою того або іншого етапу дослідження.

1.3.4. Основна частина

В основній частині наукової роботи викладається сутність та зміст дослідження: базові теоретичні положення, що визначають сутність обраної теми, предмету дослідження, з урахуванням мети та завдань роботи; різноманітні концептуальні положення та підходи до зазначених проблем на основі аналізу спеціальної літератури; обґрунтовується та формулюється особиста точка зору з розглянутих проблем; здійснюється аналіз нормативного матеріалу за законодавством України, іноземних держав та міжнародно-правовими документами; пропонуються можливі шляхи вирішення виявлених проблем.

У науковій роботі неприпустимим є плагіат, коли чужі пропозиції видаються автором за власні.

1.3.5. Висновки

Основною метою висновків є підсумки проведеної роботи. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленим меті та завданням. Тут не слід повторювати зміст вступу чи основної частини, а потрібно коротко, логічно та аргументовано сформулювати основні положення роботи.

Вступу та висновкам потрібно приділити особливу увагу, але ці елементи роботи варто писати лише після того, як буде завершено основну частину.

1.4. Загальні вимоги щодо оформлення текстової частини науково-дослідної роботи

1.4.1. Стиль викладення матеріалу

При формуванні тексту наукової роботи студенти мають дотримуватися наукового стилю викладання. Не допускається використання побутового або публіцистичного стилю чи надто складних словесних конструкцій, відступів від загальноприйнятої термінології.

Стилістичні вимоги до видів науково-дослідної роботи студента складаються з двох елементів: рівень мови та стиль або так званий академічний етикет.

Найбільш характерною особливістю письмової наукової мови є формально-логічний виклад матеріалу, тобто побудова тексту в формі роздумів та доказів. Академічний етикет передбачає вичерпну доказовість висунутих положень, змістовну завершеність, цілісність та зв'язаність тексту. Це досягається за допомогою спеціальних мовних засобів відображення логічних взаємозв'язків. Серед таких засобів слід назвати функціональні зв'язки (переважно вступні слова та звороти) – послідовність розвитку думки відображається за допомогою слів “на початку”, “передусім”, “потім”, “поперше”, “по-друге”, “отже”, “так” та ін., суперечливі відносини — словами “однак”, “тим часом”, “проте”, “а втім”; причинно-наслідкові зв'язки — словами “відповідно”, “тому”, “завдяки цьому”, “внаслідок того”, “завдяки цьому”, “відповідно до цього”, “окрім того”; перехід від однієї думки до іншої — “перш ніж перейти до ...”, “звернімося до ...”, “розглянемо”,

“зупинимося на”, “розглянувши ... перейдемо до”, “необхідно зазначити”, тощо, підсумовування відображається за допомогою слів “отже”, “таким чином”, “підводячи підсумки”, “на основі результатів проведеного дослідження можна зробити висновки” тощо. Аргументування як логічний процес, суть якого – довести істинність власних суджень (тезу доказу) за допомогою інших суджень (аргументів, доказів) є важливим елементом будь-якої наукової роботи.

Зазначені слова та звороти не завжди прикрашають викладення матеріалу, однак стилістично прийнятні та необхідні у науковому тексті. Наприклад, якщо автор починає абзац зі слова “в дійсності” або “насправді”, то читач налаштовується на сприйняття подальшого тексту як доказу положень, викладених вище. Слова “проте”, “з іншого боку” налаштовують на очікування протиставлення, заперечення зазначеного вище. У наукових роботах такі слова використовуються для експліцитного виразу логічних взаємозв’язків, які інакше виразити неможливо.

Іноді такі слова мають додаткову функцію — рубрикаторів тексту, оскільки сприяють більш глибокому логічному структуруванню.

Науковий текст відрізняється прагматичною спрямованістю на кінцевий результат. Тому в наукових роботах застосування слів має бути виваженим та максимально чітким, позбавленим стилістичних прикрас. Такий текст не передбачає художності, епітетів, метафор, емоційних засобів вираження. Принципову роль у науковому тексті відіграють спеціальні терміни, які необхідно використовувати у їх точному значенні, в необхідному місці. Не варто змішувати термінологію різних наук. Використовуються не лише окремі слова та терміни але й певні фразеологічні обороти, які перетворилися в певні терміни. Характеризуючи синтаксичну побудову наукового тексту, необхідно відзначити, що логічна цільність та зв’язність його частин потребує використання складних речень. Для них характерна розгалужена синтаксична система зі сполучниками та зв’язками.

Студент не має прагнути до спрощення синтаксису своєї роботи, так як це призводить до втрати логічності. Разом з тим, синтаксична структура речень не має бути занадто складною.

Стиль наукової роботи — це стиль безособового монологу, позбавленого суб'єктивності та емоційності. Не прийнято використовувати займенник “я”, а точку автора необхідно відобразити за допомогою “ми”. Згідно з науковим етикетом виклад у роботі власних думок автора здійснюється від третьої особи: “на нашу думку” або “на думку автора” тощо. Завдяки такому стилістичному прийому складається враження, що думка автора ніби імпліцитно підкріплюється думкою інших авторів. Окрім того, таке подання тексту виглядає більш скромно, дозволяючи автору не висувати себе на перший план. Для того щоб урізноманітнити текст, конструкції з займенником “ми” можна замінити “неозначено-особистими реченнями”, наприклад “сутність розвитку можна розглядати з різних точок зору”. Використовується також виклад авторської позиції від третьої особи (автор вважає, що) та пасивний стан (розроблено підхід до проблеми).

Принцип точності наукового мовлення повинен бути основним принципом написання наукової роботи. Лексичні помилки, пов'язані з неправильним добором слів, призводять до сутнісного викривлення та ускладнюють текст. Текст має відповідати вимогам єдності термінології.

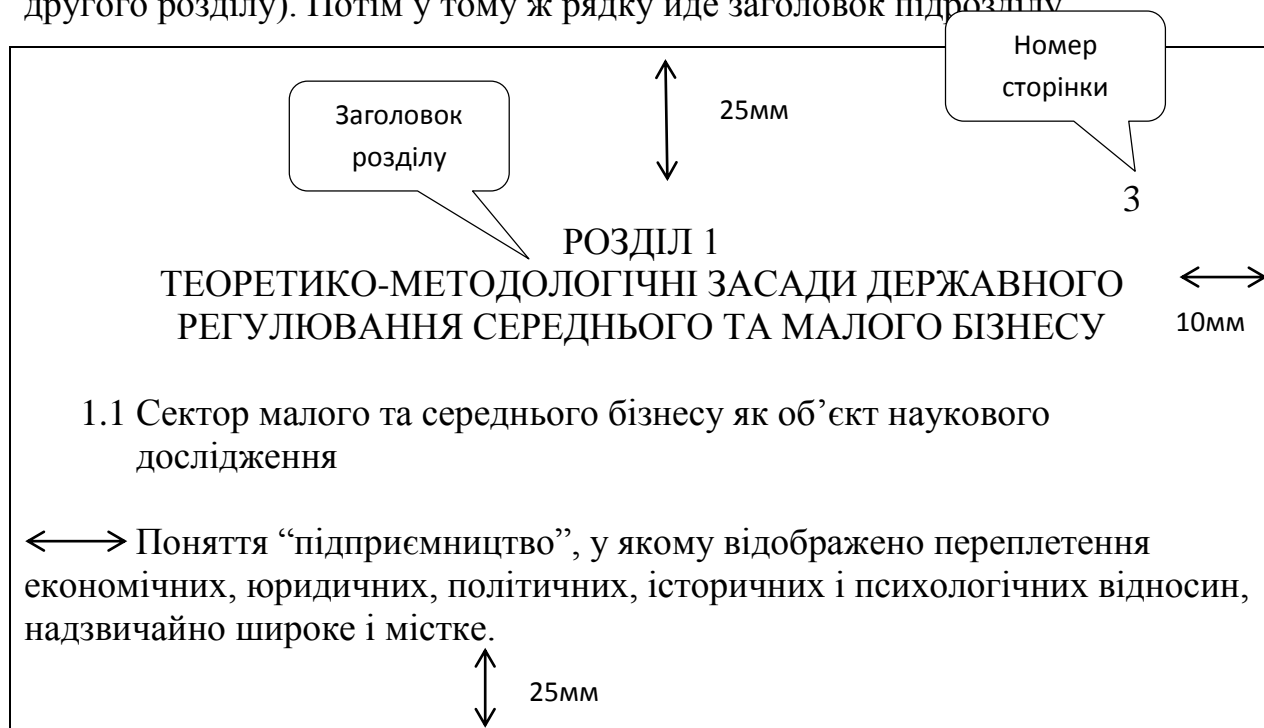
1.4.2. Розміщення тесту на папері

Наукову роботу друкують за допомогою персонального комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210*297 мм). Текст необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: верхній, нижній, лівий – 25 мм, правий – 10 мм. Для кожного із видів робіт існує рекомендований обсяг з використанням шрифтів текстового редактора Times New Roman розміру 14 з полуторним міжрядковим інтервалом. Абзац — 1,25мм, вирівнювання тексту — по ширині. Нумерація сторінок у верхньому колонтитулі праворуч.

1.4.3. Заголовки в тексті

Заголовки структурних частин роботи “ЗМІСТ”, “ВСТУП”, “РОЗДІЛ”, “ВИСНОВКИ”, “СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ”, “ДОДАТКИ” друкують великими літерами симетрично до набору. Структурні частини зміст, вступ, висновки, список використаної літератури не мають порядкового номера. Звертаємо увагу на те, що всі аркуші, на яких розміщені згадані структурні частини, нумерують звичайним чином. Не можна друкувати: — 1. ВСТУП або — 4. ВИСНОВКИ. Номер розділу ставлять після слова — РОЗДІЛ 1, після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу. Розділи позначаються арабськими цифрами, а параграфи – двома арабськими, перша з них відповідає номеру розділу, друга – номера параграфа.

Заголовки підрозділів (параграфів) друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Відстань між назвою розділу та текстом повинна дорівнювати 2-3 інтервалам. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: — 2.3. (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу

Забезпеченню наочності та підвищенню рівня сприйняття складних класифікацій, взаємозв'язків між категоріями та результатів аналітичних досліджень сприяє введення у текст роботи різноманітних ілюстрацій, передовсім малюнків та таблиць.

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, діаграми, карти) і таблиці необхідно подавати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на початку наступної сторінки.

Рисунки. Назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. Ілюстрації позначають словом — Рис.1.2 і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Підпис під ілюстрацією звичайно має чотири основних елементи:

- найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом;
- порядковий номер ілюстрації, який вказується без знаку «№» арабськими цифрами;
- тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст із стислою характеристикою зображеного і обов'язково одиниці вимірювання;
- експлікацію, яка будується так: деталі сюжету позначають цифрами, які виносять у підпис, супроводжуючи їх текстом.

Треба зазначити, що експлікація не замінює загального найменування сюжету, а лише пояснює його.

Не варто оформлювати посилання на ілюстрації як самостійні фрази, в яких лише повторюється те, що міститься у підписі. У тому місці, де викладається тема, пов'язана із ілюстрацією, і де автору потрібно вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу у круглих дужках — (рис. 1.2).

Обов'язково після назви ілюстрації у квадратних дужках потрібно зазначити номер джерела із списку літератури – [2, с.8], звідки автор його скопіював або на основі якого він його створив: складено на основі [102, с. 5]. Крім цього, це може бути авторська розробка, що теж обов'язково повинно бути зазначено – [авторська розробка].

Номер та назва ілюстрації має бути розміщена по центру, симетрично до малюнку.

Приклад оформлення рисунку

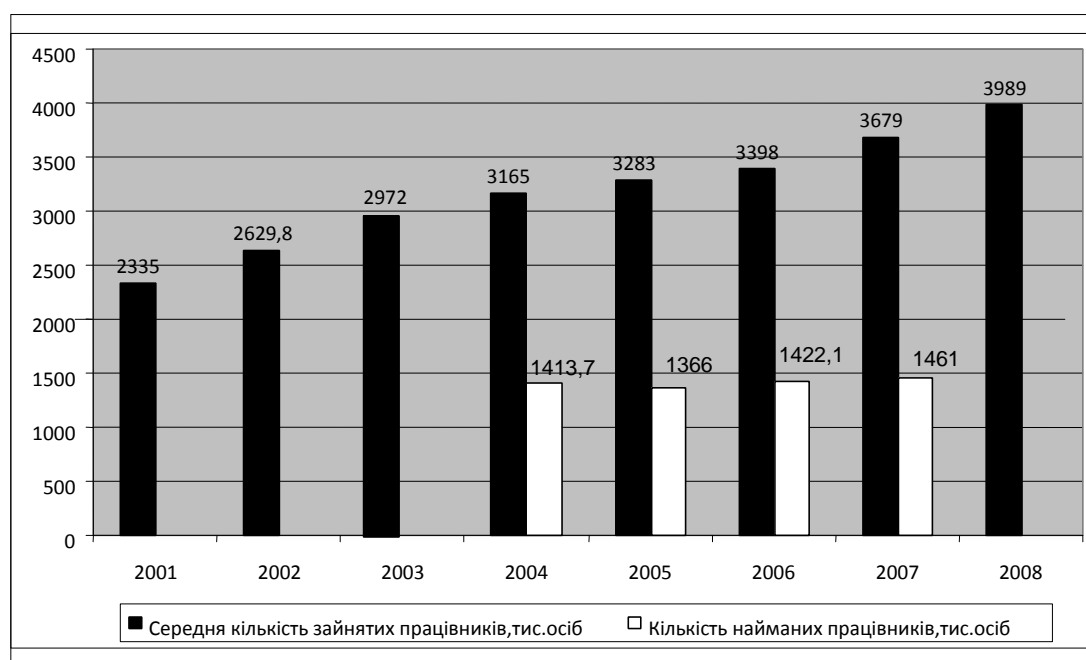

Рис. 2.5. Середньорічна кількість зайнятих працівників та суб'єктів малого підприємництва – фізичних осіб в період з 2001 по 2008 рік [112, с. 3].

Таблиці. Цифровий матеріал, як правило, оформлюється у вигляді таблиць. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Таблиці нумерують послідовно в межах розділу. В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис — Таблиця із зазначенням її номера. Назву не підкреслюють. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: —Таблиця 1.2 (друга таблиця першого розділу). При переносі частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово —Таблиця і номер її вказують один

раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова — Продовження табл. і вказують номер таблиці, наприклад: — Продовження табл.1.2. При цьому колонки таблиці нумеруються на першій сторінці, а на наступній — проставляють лише їх номери.

Приклад оформлення таблиці

Таблиця 1.2

Рейтинг України за показниками сфери міжнародної торгівлі

Показник	Рейтинг України	Три найкращі країни	Три найгірші країни
Документи на експорт	31 з 40	Франція, Канада, Естонія	Таджикистан, Казахстан, Киргизстан
Час на експорт	33 з 40	Естонія, Данія	Узбекистан, Таджикистан, Казахстан
Вартість експорту	23 з 40	Фінляндія, Болгарія, Данія	Азербайджан, Узбекистан, Таджикистан
Документи на імпорт	34 з 40	Франція, Швеція	Киргизстан, Азербайджан, Казахстан
Час на імпорт	34 з 40	Данія, Естонія, США	Казахстан, Таджикистан, Узбекистан
Вартість імпорту	21 з 40	Фінляндія, Данія, Швеція	Азербайджан, Таджикистан, Узбекистан

Джерело: складено на основі [149]

Після таблиці обов'язково має бути вказано джерело (так само як і у випадку з ілюстрацією). Між ілюстрацією або таблицею і продовженням наукової роботи повинен бути 1 інтервал.

1.4.5. Формули

При використанні формул необхідно дотримуватися певних технікоорфографічних правил. Найбільші, а також довгі і громіздкі формули,

котрі мають у складі знаки суми, добутку, диференціювання, інтегрування, розміщують на окремих рядках. Для економії місця кілька коротких однотипних формул, відокремлених від тексту, можна подати в одному рядку, а не одну під одною. Невеликі і нескладні формули, що не мають самостійного значення, вписують всередині рядків тексту. Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів подається безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони дані у формулі. Пояснення кожного символу і числового коефіцієнта має розпочинатися з нового рядка. Вище і нижче кожної формули потрібно залишити не менше одного вільного рядка.

Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід перенести після знака рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (-), множення (x) і ділення (:). Нумерувати слід лише ті формули, на які є посилання у наступному тексті. Інші нумерувати не рекомендується.

Порядкові номери формул позначають арабськими цифрами в круглих дужках біля правого берега сторінки без крапок від формули до її номера. Якщо формула знаходиться у рамці, то номер такої формули записують зовні рамки з правого боку навпроти основного рядка формули. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Номери формул пишуть біля правого берега аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу).

Розділовими знаками між формулами, котрі йдуть одна за одною і не відокремлені текстом, можуть бути кома або крапка з комою безпосередньо за формулою до її номера.

1.4.6. Переліки та умовні позначення

У тексті пунктів або підпунктів можуть бути переліки. Перед кожною позицією переліку слід ставити дефіс або (за необхідності послатися в тексті на один із переліків) малу літеру, після якої ставлять дужку. Для подальшої деталізації переліку необхідно використовувати арабські цифри, після яких ставлять дужку.

Перелік першого рівня деталізації друкують малими літерами з абзацного відступу, другого рівня – з відступом відносно місця розташування переліків першого рівня.

Приклад оформлення переліку

Отже, в Україні переешкодами на шляху переходу малого підприємства в категорію середнього є три групи причин:

а) економічні:

- відсутність власних ресурсів для інвестицій;*
- обмежений доступ/висока вартість кредитного ресурсу;*

б) правові:

- втрата податкових переваг;*
- вищі вимоги до ведення бухгалтерської звітності;*
- необхідність отримувати додаткові ліцензії;*

в) психологічні:

- очікування зростання собівартості або погіршення якості продукції.*

Якщо в роботі студент використовує більше трьох разів певний вираз, то він має повне правило застосувати умовне скорочення. Створене скорочення зазначається в дужках після першого згадування конкретного виразу. Наприклад, *досвід розвинених країн показує, що сектор малого та середнього бізнесу (СМСБ) має великий потенціал впливу на розвиток економіки, що.....*

1.4.7. Примітки. Посилання на першоджерела.

Примітки до тексту і таблиць, в яких вказують довідкові і пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова — Примітки ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки:

1. ...

2. ...

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова — Примітка ставлять крапку.

При написанні роботи студент повинен давати посилання на джерела, матеріали з яких наводяться в науковій роботі або на ідеях і висновках яких розробляються проблеми, питання, вивченню яких присвячена наукова робота. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа. У разі, якщо літературне джерело мало декілька перевидань, то необхідно посилатися на останнє видання. На більш ранні видання можна посилатися лише в тому разі, коли в них є матеріал, який не включено до останнього видання.

Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке дано посилання в роботі.

Посилання додаються одразу після закінчення цитати у квадратних дужках, де вказується порядковий номер джерела у списку літератури та відповідна сторінка джерела. *Наприклад, недоліки малого бізнесу А. Маршалл вбачав в тому, що його власник неспроможний охопити загальне становище у своїй галузі чи передбачати майбутнє [10, с.367].* За вимогою науковго керівника посилання на використану літературу можуть оформлюватися у вигляді зносок.

При цитуванні текстів з газет, невеликих за обсягом нормативних документів, коли посилаються на джерело в цілому посилання на сторінки не обов'язкове.

1.4.8. Бібліографічний список (список літератури)

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів і бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв тощо. Завдяки цьому можна уникнути повторних перевірок, вставок пропущених відомостей.

Джерела у списку літератури можна розміщувати одним із таких способів:

- 1) у порядку появи посилань у тексті;
- 2) в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків.

Відомості про джерела, включені до списку або зазначені у виносках, необхідно давати відповідно до вимог державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць.

1.4.7. Додатки

До додатків вносяться тільки великі за обсягом первинні інформаційні матеріали, на базі яких в основній частині наукової роботи розроблялися аналітичні таблиці, діаграми, графіки тощо або ті ілюстративні матеріали, які за обсягом більше 1 сторінки.

Додатки оформлюють як продовження роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Справа над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово — Додаток А і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ъ, наприклад, додаток А.

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. Якщо додаток займає більше ніж одну сторінку, то на наступній обов'язково має бути зазначено «Продовження додатка А».

Міністерство освіти і науки України
Відокремлений підрозділ «Лисичанський педагогічний коледж
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

(тема роботи без лапок великими літерами)

Науково-дослідна робота (або
інший вид роботи)

в межах _____
(навчальної дисципліни, лабораторії)

з _____
(назва предмету)

студента(ки) ____ курсу

спеціальності «_____»

ОКР «_____»

(Прізвище, ім'я, по батькові у Р.В.)

Науковий керівник :

(науковий ступінь, звання)

(Прізвище, ініціали)